

АНАЛИ

ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Година XIX

Мај — јун 1971.

Број 3

Нацрти Уставних амандмана су објављени и стављени на јавну дискусију.

У току свог дугогодишњег рада Правни факултет у Београду као целина и његови чланови понаособ видно су узимали учешћа у дискусијама приликом доношења наших устава, уставних амандмана и закона. Стога се и сада, сматрајући то као своје право и дужност, одазива позиву и укључује у општу јавну дискусију о нацрту уставних амандмана.

Органи управљања Правног факултета у Београду донели су одлуку да ову дискусију организује Секција овог Факултета Удружења универзитетских наставника и других научних радника СР Србије и да се изложена мишљења и ставови објаве у часопису Факултета. Секција је организовала јавну дискусију, која је одржана у дане 18, 19. и 22. марта 1971. године на Правном факултету у Београду.

Имајући у виду да ова размена мишљења може бити од интереса и за шири круг установа и појединаца. Управа секције, а у сагласности са руководством Факултета, позвала је на ове састанке и представнике Уставне комисије СР Србије, Уставног суда СР Србије, Врховног суда СР Србије, Удружења правника СР Србије, Градске скупштине Београда, као и све чланове Савета Правног факултета у Београду који нису чланови и радне заједнице Факултета. Такође је позвала и представнике Факултетског одбора Савеза студената и Секретаријата Конференције Савеза комуниста Правног факултета у Београду.

Прихваћено је гледиште да расправљање не буде формално, већ суштинско. Дискусија је обављена уз пуну слободу изношења властитог мишљења.

Изнета мишљења не изражавају став Факултета и његових органа, нити иједне друштвено-политичке организације на Факултету.

Нису доношени никакви закључци, јер то и није био циљ ове дискусије. Отворено расправљање у демократској атмосфери омогућило је изношење свих ставова и начелних примедба на предложене уставне амандмане.

Објављивањем ове дискусије у целини пружена је могућност савезним представничким органима да добију што више материјала за коначну израду уставних амандмана.

Уредништво

САДРЖАЈ

Увод — — — — —	205
<i>Др Јован Борђевић:</i> Уводна реч о неким основним политичким и уставноправним питањима уставних промена — — — — —	207
<i>Др Павле Ристић:</i> Нека питања у вези са нацртом амандмана XX — — — — —	214
<i>Коста Чавоики:</i> Уставност и право вета — — — — —	220
<i>Др Павле Николић:</i> Председништво СФРЈ, Аутономне покрајине, Савезно извршно веће — — — — —	224
<i>Др Михаило Бурић:</i> Смишљене смутње — — — — —	230
<i>Др Андрија Гамс:</i> Концепција Амандмана: — историјски — промашај, научно — збрка — — — — —	234
<i>Др Војислав Симовић:</i> Нацрти уставних амандмана и нека питања уставно-правног положаја федерације и СР Србије — — — — —	241
<i>Др Војин Димитријевић:</i> Способност одлучивања — — — — —	245
<i>Др Живомир С. Борђевић:</i> Основна питања преображаја нашег друштвено-политичког система — — — — —	248
<i>Др Драгослав Јанковић:</i> Историјско разматрање поводом амандмана XXXII — — — — —	257
<i>Др Радослав Стојановић:</i> Државност Југославије по уставним амандманима — — — — —	261
<i>Мр Вранислава Јојић:</i> Национална једнакост људи, сувереност нација и република — — — — —	266
<i>Др Мирко Мирковић:</i> Ни национална ни националистичка политика — — — — —	271
<i>Др Б. Т. Благојевић:</i> Суштинска питања као подлога садржине предложених амандмана — — — — —	274
<i>Др Радован Павићевић:</i> Криза идеологије — — — — —	282
<i>Др Златија Букић:</i> О неким спорним питањима поводом нацрта амандмана — — — — —	284
<i>Александар Ивић</i> — — — — —	278
<i>Др Драгољуб Кавран:</i> О националном и технолошком, о сусрету или судару — — — — —	292
<i>Мр Будимир Кошутић:</i> Уставни амандмани и сувереност народа — — — — —	300
<i>Др Мирослав Печујић:</i> За јединство равноправних — — — — —	303
<i>Др Војислав Бакић:</i> Законодавство као средство повезивања — — — — —	309
<i>Мр Блајко Брајић:</i> Рад друштвеним средствима — — — — —	311
<i>Др Радомир Буровић:</i> О јединственом тржишту — — — — —	314
<i>Др Александар Ваџић:</i> Друштвене и теоријске претпоставке расправе о уставним амандманима — — — — —	319
<i>Др Владимир Јовановић:</i> Предузеће основна организација удруженог рада и јединствено тржиште — — — — —	328
<i>Др Стеван Врачар:</i> Тзв. Уставни амандмани су израз друштвене кризе, али нису и излаз из ове кризе — — — — —	333
<i>Др Вера Петрић:</i> Развој интегралног самоуправљања једина могућност напретка и опстанка — — — — —	337
<i>Др Стеван Борђевић:</i> О избору председника републике по амандману XXXVI — — — — —	340
<i>Др Михаило Бурић:</i> Одговор лажном сведоку — — — — —	344
<i>Др Вера Петрић:</i> О једном податку и његовом тумачењу — — — — —	346
<i>Др Александар Балтић:</i> Нека запажања у вези са нацртом уставних амандмана — — — — —	347
<i>Др Драгаши Денковић:</i> Потреба јасних концепција о организовању државе — — — — —	351
<i>Др Владета Станковић:</i> О статусу спољнотрговинских организација — — — — —	353
<i>Данило Баста:</i> Неколико неуставних размисљања — — — — —	356

ничко тело буде ослобођено утицаја других, а посебно својих извршних органа.

Најзад, нарочито бих се задржао на једној новини, по моме мишљењу, од изузетног значаја, коју уводи Амандман XXXVII. Реч је о проширивању нормативне надлежности Савезног извршног већа. Наиме, Извршно веће је добило овим Амандманом (т. 4) право да доноси уредбе, одлуке и упутства за извршавање савезних закона и других општих аката Савезне скупштине. Ово генерално овлашћење за доношење ових аката није било, као што је познато, предвиђено Уставом СФРЈ од 1963. Поновно увођење овог генералног овлашћења мислим да се једино може схватити као израз тежње да се појача положај и улога Савезног извршног већа. Разумљиво, то није у складу са скупштинским системом нити положајем и улогом извршног органа у овом систему. Чини ми се да је то супротно и досадашњем развоју нашег скупштинског система уопште.

Др Михаило Бурић: СМИШЉЕНЕ СМУТЊЕ

Хтео бих одмах на почетку да јасно и отворено кажем да нећу говорити о слову предложених уставних промена, јер сматрам да о томе уопште није вредно говорити. Нећу се изјашњавати ни за ни против онога што је написано, као што верујем да се ни многи од вас неће задовољити да само исправљају и допуњавају поједине формулације у тексту који нам је тако великодушно понуђен на увид. Говорићу о полазним претпоставкама и крајњим консеквенцијама садашње уставне кризе, дакле, о нечем много важнијем, основнијем, битнијем; о нечем што законски текст не садржи, што је у њему прећутано, што се њиме забашурује, прикрива, чак и мистификује.

Све што бих имао да кажем о самом том тексту сводило би се на то да је он недовољан и неприкладан за стварни разговор о ономе што је у овом тренутку једино нуђно, макар како срећно прошло његово предвиђење претресање у јавности. Наравно, ово одбацивање има смисла само уколико постоје било какви изгледи да се супротставимо политици свршеног чина, само уколико још можемо да верујемо да су давно прошла времена кад су се читавом једном народу могли наметати туђи захтеви као да представљају његово властито хтење и потребу.

Свако ко уме да политички гледа и мисли, лако може открити да промена устава која се сада хоће да спроведе нема никакав дубљи друштвени смисао, да нема ничег заједничког с некаквим тобоже нагомиланим друштвеним тешкоћама у које се ова земља запасла на свом мучном путу превладавања наслеђених заосталости најразличитијих врста и боја, да нема за циљ разрешавање некаквих природних, неизбежних, незаобилазних тешкоћа читавог досадашњег друштвеног кретања. У ствари, потребу за тим променама, као и њихов правац и обим, изазива и одређује само и

једино једна националистичка заслепљеност која је последњих година код нас узела застрашујуће размере, само и једино један насргљиви национализам који све више ужива не само право грађанства већ и привилегован положај, а који олако узима да су искључивост, мржња и кривотворење прави и најбољи начин националног потврђивања.

Нема потребе да овде нагађамо да ли нестрпљење и нетрпељивост код оних који ове промене данас захтевају долазе отуд што они добро знају шта тиме добијају, односно да ли збуњеност, nelaгода и оклевање код оних којима се те промене натурају долазе отуд што они тачно знају шта тиме губе. Сасвим је могућно да је знање оних првих много темељније него ових других, мада то не мора да значи да је и утемељеније. Али, на страну сва та нагађања. У садашњој ситуацији, изгледа да је најбоље никог не сумњичити и никоме ништа не подметати, већ само трезвено и разложно показати о чему се овде, заправо, ради.

Треба одмах рећи да предложена уставна промена из основа мења карактер досадашње државне заједнице југословенских народа. Или тачније: том променом се, у ствари, одбацује сама идеја једне такве државне заједнице. Уколико нешто још и остаје од ње, то је само зато да бисмо у следећој, такозваној другој фази промене имали још шта да приведемо крају. Треба бити начисто с тим да је Југославија већ данас готово само географски појам, будући да се на њеном тлу или, тачније, на њеним развалинама, и то под маском доследног развијања равноправности између народа који у њој живе, успоставља неколико самосталних, независних, чак међусобно супротстављених националних држава. То је чињеница којој треба смело погледати у очи.

Што се мене личио тиче, морам да признам да жалим што је до тога дошло. Али не пада ми ни на крај памети да се залажем за спасавање по сваку цену нечег што се не може спасти и што, како испада, у оваквом виду или привиду није ни вредело стварати. Поготово жалим због тога што нас овај процес враћа далеко натраг у прошлост, на питања наших очева и дедова, на питања која историјски више нису и не могу бити наша. Одбијам да прихватим национално и државно опредељење као основно, најважније, најсуштавеније људско опредељење. Ни национално питање ни питање оснивања државе немају више епохалну важност. То нису битна питања нашег времена, упркос томе што их једно злосрећно настројење тако упорно повампирује у нашем простору.

Има нечег увредљивог и недолжног у томе што смо данас сви ухваћени у мреже национализма, што данас сви морамо да се бавимо оним што није и не може бити наша главна, а камоли једина преокупација. У времену у коме живимо има тежких, озбиљнијих, далекосежнијих питања од ових која су наједном постала толико важна. Под притиском онога у шта нас други гурају, немамо више могућности ни да слободно дишемо, и нисмо више у стању ни да се сучимо с оним што је битно. Жалосно је да је баш у Југославији национално питање поново постало тако акутно, будући да је највећа несрећа у нашој недавној прошлости била последица управо бесомучног националистичког дивљања. Као што је не мање жалосно и то да данас сви морамо да учествујемо у обнављању и учвршћивању државе,

пошто смо претходно дозволили да нас тако дуго заваравају тиме како је на дневном реду историје управо њено одумирање.

Али, ако већ не можемо да се отресемо од онога што су нам други натоварили на плећа, ако већ морамо да мислимо и говоримо о националним и државним стварима, ако већ морамо да се национално и државно одређујемо и разграничавамо, онда морамо бити свесни своје историјске одговорности пред народом коме припадамо, онда морамо знати да је за српски народ у овом часу од највеће важности питање његовог идентитета и интегритета, дакле, питање његовог политичког, његовог државно-правног обједињавања.

Далеко од тога да можемо бити задовољни тиме како ствари данас стоје у земљи која се налази на својој последњој раскрсници. Ни садашњи положај српског народа у Југославији није никако добар, а не само онај у коме би се он нашао у случају спровођења предложених промена. И то не само због тога што је српски народ данас тако немилосрдно и неправедно оптужен за централизам и унитаризам претходног периода. Као да је централизам у било ком погледу погодовао српском народу, као да тај централизам није био заведен, између осталог, и зато да би се спречило постављање питања националних одговорности за геноцид који је за време другог светског рата извршен над српским народом! Много је важније указати овде на то да се српски народ већ сада налази у неравноправном положају према другим народима у Југославији, тако да је предложена уставна промена, у крајњој линији, уперена против његових најдубљих животних интереса. Крајња консеквенција те промене била би његово потпуно дезинтегрисање.

Очигледно је да границе садашње СР Србије нису никакве ни националне ни историјске границе српског народа. Уопште узев, границе свих садашњих република у Југославији имају условно значење; оне су више административног него политичког карактера. Неприкладност, произвољност и неодрживост тих граница постаје очигледна онда кад се оне схвате као границе националних држава. Ни за једну републику у Југославији, изузев, можда, Словенију, постојеће границе нису адекватне, а поготово не за Србију. Треба ли уопште да вас подсећам на то да изван уже Србије живи око 40 одсто Срба, или готово колико и Хрвата у СР Хрватској, односно колико има Словенаца, Македонаца и Муслимана заједно? У тренутку кад је силом прилика доведен до тога да треба да поновно успоставља своју националну државу, може ли српски народ да буде равнодушан према својим многобројним деловима изван садашњих граница СР Србије?

Није нимало тешко увидети да се већ и у садашњим условима српски народ налази у неравноправном положају према другим народима у Југославији. Као што је добро познато, изван граница Србије српски народ живи још у четири од пет преосталих република. Али, ни у једној од тих република он не може да живи својски. У СР Хрватској и СР Македонији српски народ нема никаквих посебних Уставом загарантованих права на национални живот. Та права му нису дата с на изглед умесним и безазленим образложењем да му нису ни потребна, будући да су Срби у Југославији народ, а не национална мањина, односно народност у смислу сада-

шње терминологије. У СР Босни и Херцеговини, иако чини већину становништва, српски народ фактички нема могућности ни да се служи својим ћириличким писмом, што је само један од спољних знакова његове издвојености из цeline националне културе којој припада. А у СР Црној Гори српски народ нема право ни на властито национално име, или се бар то право оспорава оним, никако малобројним, Црногорцима који се осећају Србима.

Уставне промене које нам се данас стављају у изглед могу само још више да погоршају овај и онако незавидан положај српског народа. У границама садашњих република, уколико се оне претворе у државне, Срби би имали само две могућности: да помажу у остваривању туђе националне државности (хрватске или македонске), или да иживљују некакву своју регионалну државност (црногорску или босанско-херцеговачку). Можемо ли мирне душе прећи преко тога, можемо ли сматрати да нас се то уопште не тиче, можемо ли се заваравати тиме да ће се то већ некако решити само од себе?

Ово питање се поставља утолико пре што је непобитна чињеница да је СР Србија учинила највише да на својој територији омогући несметан национални живот припадницима свих народности којима је до таквог живота стало. У СР Србији живи процентуално мање Албанаца него у СР Македонији, па ипак су Албанци само у СР Србији добили аутономну покрајину у којој су се Срби нашан у подређеном положају према њима.

Очигледно је да је стварање националних држава у земљи у којој ниједна од постојећих република, изузев једне, СР Словеније, није национално хомогена, крајње озбиљан и сложен подухват. Многонационалност Југославије не значи просто то да у овој земљи живи више народа, већ да су ти народи међусобно измешани, испрплетени, судбински повезани. Баш због тога што су многи његови делови раштркани по свим југословенским крајевима, српски народ је одувек био много више заинтересован за Југославију него било који други народ у њој. На жалост, најчешће на своју штету. То данас треба гласно рећи. Још за време првог светског рата српски народ је недвосмислено показао да му је пре свега стало до заједничког живота с другим јужнословенским народима на које је историјски упућен. Великодушно је одбацио лондонски пакт који му је нудио могућност стварања велике Србије, баш као што је и после другог светског рата достојанствено прешао преко страховитог злочина који је над њим почињен.

Више него било шта друго, данас је неопходно отрежњење српског народа од заблуда прошлости. Да би могао да преживи сва данашња искушења, да би могао да се одржи усред бујице у коју је гурнут, српски народ мора да се окрене себи, мора почети да мисли на свој опстанак, мора почети да се бори за свој опасно угрожени национални идентитет и интегритет. То је основни предуслов његовог даљег историјског самопотврђивања.

Према томе, не треба расправљати о поднетом тексту уставне промене, пити се бавити његовим језичким исправљањем и дотеривањем, већ треба тражити, треба захтевати, треба се залагати за доношење неких других, озбиљнијих, одговорнијих, историјски заснованијих решења.